

עלון להפצת
תורת המוסר

הסביבות

"אוהל יוסף" – גובהרדוק ירושלים

ע"ש ישיבתו הראשונה של רבינו גרשון ליבמן זצ"ל נוסדה גטו וילנא תש"ב

סיון התשפ"ו

פרשת נשא - חג שבועות

גליון מספר 581 (521)

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל - נשא

"וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש או אשה כי יפליא לנדור נזיר להזיר לה'". (ו', א')

בישראל. עליך הכתוב אומר: **"איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'"**

חוט השערה מפריד בין טוב לרע

סיפור מעשה זה בא ללמדנו בודאי אורחות חיים, ולא רק להבליט התנהגות של שמעון הצדיק. עלינו להתבונן מה מסתתר מאחורי הסיפור ולהסיק לקח. כידוע, כאשר ר' ישראל סלנטר היה מתהלך אחרי רבו ר' זונדל, הלה הסתובב אליו במעבה היער וקרא לעברו: **"ישראל, ישראל, למד מוסר ותחיה ירא שמים"**. אין זה מספיק ללכת אחרי רבו ביער, אלא צריך ללמוד מוסר ורק על ידי זה להגיע ליראת שמים.

המדרש מביא את הגמרא (נדרים ט:): תניא: אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד. פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתיו שהוא יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך זה הנאה? אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאת מים מן המעיין, ונסתכלתי בבכואה שלי ופחז עלי יצרי וביקש לטורדני מן העולם. אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך? במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה? העבודה שאגלחך לשמים! מיד עמדתי ונשקתי על ראשו. אמרתי לו: בני, כמותך ירבו נערי נזירות

ובכו, איזה מוסר השכל יש ללמוד **המשך בעמוד ב'**

מעשה מוסר

ישרות

ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן נחשון בן עמינדב.

ובספרי "זה קרבן נחשון. משלו הביא ולא שגבה מן שבטו והביא."

לכאורה, עלינו להבין: אם הנשיאים הביאו את קרבנם עבור עצמם בלבד – מדוע יש לציין שלא גבו את הכסף מבני שבטם? כלום יעלה על הדעת שיטלו לעצמם מממונם של אחרים? ואם הקרבנות נועדו לכפר על בני השבט כולם – מדוע אכן לא נטלו הנשיאים את הקרבן משל בני השבט? האם אמורים הם לשלם משלהם עבור כפרת בני השבט כולו?

תשובה לשאלה זו נבין היטב על פי המעשה הבא:

בהזדמנות נסע הרב **מפוניב'ז** לעיר גדרה, לשליחות מסויימת לטובת הישיבה. משכך נטל את הוצאות הנסיעה מקופת הישיבה. דא עקא, שכאשר נודע כי הרב, שהינו כהן, שווה בעיר – ניצל אחד מבני המקום את ההזדמנות, וביקש ממנו לשמש ככהן בפדיון הבן שנערך באותו היום. הרב מפוניב'ז נענה להצעה, אולם במקביל – החליט להשיב את דמי הנסיעה לקופת הישיבה, באמרו: **"בדיעבד התברר, כי נסיעה זו לא היתה לטובת הישיבה בלבד, אלא גם לצרכי האישיים! ובכן, את הוצאות נסיעותי**

הפרטיות – אינני רשאי ליטול מקופת הציבור..."!

הרי לנו, כי גם כאשר פועל אדם עבור הציבור, ויש לו כל ההצדקה ליטול את הוצאותיו משל הציבור – מכל מקום מידת חסידות הינה שלא להשתמש בממון הציבור, במקום בו גם האדם עצמו נהנה כתוצאה מאותה פעילות!

ומכאן תשובה לשאלתנו, על פי דרכו של בעל 'אזניים לתורה' שהיה אומר כך: אמנם, קרבנותיהם של הנשיאים חשובים ונחוצים היו עבור בני השבט, אפילו יותר מכפי שהיו נחוצים עבור הנשיאים עצמם. הלא הנשיאים היו הצדיקים שבבני השבט, ונמצא שהם אלו שהיו זקוקים לכפרה פחות מכל אחד אחר... לפיכך, מצד מידת הדין – אמנם היתה הצדקה לכך שיטלו הנשיאים את קרבנותיהם מרכושם של בני השבט, ובכל זאת, הואיל וגם הם נהנו והפיקו תועלת מקרבנות אלו – הם נזהרו בממון הציבור ונטלו את הקרבנות מרכושם שלהם!

על אותו רעיון נוכל לעמוד גם מתוך התבוננות במעשה הבא: ביום מן הימים נדרש רבי משה הכהן איליוצקי, מגדולי התורה והיראה בפתח תקוה, מייסד ומנהל בית ספר 'בית יעקב' בעיר, לנסוע לירושלים לטובת ענייניו של בית הספר. את דמי הנסיעה – נטל רבי משה מקופת בית הספר, שכן מטרת הנסיעה היתה אך ורק למען המוסד ולצרכיו.

קבלת התורה

[שמות יט' ז'] **"ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם .. [ח] ויענו כל העם יחדו ויאמר כל אשר דבר ה' נעשה"**. משה רבינו מדבר אל הזקנים, ואיך העם עונים על הדברים? והכתוב אומר **"וישב משה את דברי העם אל ה' "** והלא לא אליהם נשלח משה רבינו?

"כל אשר דבר ה' נעשה" מעלתם נעשתה כמלאכי השרת להקדים נעשה לנשמע, מהותם כעבד שמשועבד לעשות עוד לפני ששומע מה לעשות. והיאך זכו ישראל למעלה גבוהה זו?

כשבני ישראל שמעו שמשה רבינו מביא את ענין קבלת התורה לפני הזקנים, התעוררה בלבם חשקה עצומה לקבל את התורה בעצמם ולא ע"י הזקנים, ולא יכלו לשלוט בעצמם מחמת אהבת התורה, וע"כ ענו מיד **"כל אשר דבר ה' נעשה"** אף שלא שאלו אותם כלל. וכאש בוערת בקרבם באהבת ה' והתורה, בכך העלו את עצמם למדרגת מלאכים.

ויחן שם ישראל – כאיש אחד בלב אחד. זהו תנאי בקבלת התורה, לבטל אף את העצמיות הזו, ולהחשיב את הזולת שווה לעצמו. שהלא העיקר רצון ה'.

בוא נחזי מעשה באשתו של המתרגם משיעורו של רבי אבהו שאמר לאשת רבי אבהו, שבעלה מתכוונת אל פיו של רבי אבהו רק לכבודו .. ויען לה רבי אבהו לאשתו **"מאי אכפך לך, והלא ממני וממנו מתקלס שמו של הקב"ה"**... מה זה משנה אם אני הרבי או הוא הרבי, והעיקר הוא כבוד שמים. [סוטה מ.]

ביטול מוחלט של ה"אני" אצל מסירת התורה, כי העיקר הוא עשיית רצונו ית'. כך צריכים אנו לעמוד שוב ביום מתן תורה ולהכין את עצמינו לקבלת התורה מתוך מחשבה של ביטול העצמיות שלנו לרצון ה' וכבודו ית'.

והוא יתעלה, יברך אותנו ואת כל המתעסקים לכבודו בהרמת קרנה של תורה, לגור דין טוב על התורה וחיי הרוח, לראות בהשבת כבוד התורה למקומה ובנין הבית לתפארתו.

הסביבות

דגל המוסר נשא.....עמוד א' ב'
על פרשיות השבוע.....עמוד ב'
שבועות.....עמוד ג' ד' ה' ו'
הכנה לשבועות.....עמוד ח'
מעמד הר סיני.....עמוד ט'

דגל המוסר - פרשת שבועות / המשך

כאן? נזכיר קודם, שסיפור כזה לא קרה בדורנו! מדובר בדורו של שמעון הצדיק! ומדובר ברועה שהיה פרוש מכל עניני העולם הזה, ולא היה רגיל להסתכל יום יום בראי ולסלסל בשעריו. רק פעם אחת, במקרה, נזדמן לו לראות את בבואתו במים, ורק אז גילה שהוא יפה עיניים, ומיד הרגיש שיערו קם עליו להסיתו. אברהם אבינו, הרגיש רק כשהגיעו למצרים. "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את" ומביא רש"י ז"ל: מדרש אגדה, עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו הכיר בה על ידי מעשה. וגם ביהודה ותמר דרשו רבותינו שיהודה לא הכיר את תמר: "כי כסתה פניה": כשהיתה בבית חמיה הייתה צנועה לפיכך לא חשדה. **ולא כמו בימינו אנו, אשר כל אחד מכור לראי, ולא פוסע פסיעה קלה לפני שיקיים "וראיתם אותו - וזכרתם..."**. אבל הרועה הזה, יפה עיניים וטוב רואי, ואינו יודע על כך, ואם רק נזדמן לו במקרה לראות את בבואתו, הנה מקיים בעצמו: "רגזו ואל תחטאו".

על כן, שמעון הצדיק, כה התפעל ממנו. כזו התאכזרות על עצמו, מיד נשבע "העבודה שאגלחך לשמים!" **לא להתבטל לפני העולם!** אלא לנהוג בעצמיות ולהחזיק

בתמימותו בעקביות **ולא לתת סדק קטן ליצר הרע שיוכל להיכנס** ולקיים: "לפתח חטאת רובץ". > גם ר' ישראל סלנטר, היה נוהג לקחת אתו כבן לוויה, בחור שהכיר בו שהוא לומד מוסר ביראת שמים, והיה מתחזק מדמותו.

וזה חינוך לדורות. עלינו ללחום נגד העולמיות, נגד דרכי האמורי, ולא להיסחף אחרי השפעות העולם, **לא לטפח את הערכים הגופניים שהם מטפחים**. רק ללכת בדרך הנויר הזה אשר מרד בכל מה שהיה יכול לעמוד על דרכו ולהפריע לו להשיג את המטרה האמתית, אפילו כאשר היה כמעט של נזירות שהתורה מגדירה: "קודש לה'". לבטל את אותה נזירות באמצע, אם קיימת סכנה שגידול השיער יביא אותו לגאווה לא רצויה.

דברי רבותינו בעלי המוסר על פרשיות השבוע

הסבא מקלם זצ"ל

"כל הבא לעבד עבדת עבד ה' (ד, מז)."

פירש רש"י, שהוא השיר במצלתים וכנורות, שהיא עבודה לעבודה אחרת. ואמרו (ערכי נ יג, ב) שאין הקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר. ולא היו (הקטנים) אומרים בנבל ובכנור אלא בפה כדי ליתן תבל בנעימה (שקול הלויים הקטנים דק ומתבל את קול הלויים הגדולים). והיו עומדין בארץ וראשיהן בין רגלי הלויים, וצערי הלויים היו נקראין. וביארו שהקטנים היו מצערים את הלויים שאין יכולים לבסס קולם כמותם. למד מכאן הסבא מקלם זצ"ל יסוד גדול שהוא נפק"מ למעשה, שהלויים הצטערו על שאין קולם ערב כקול הקטנים, ואף שהם אנוסים על כך שאין רב תלוי בהם כלל. ויש ללמוד מכאן שאף אם נמצאים בתקופה שיש אונס מלקיים מצוות מסוימות עם כל הידוריהם, ואף פטורים על כך מן הדין, אבל יש לאדם להצטער על כך שלא זכ להקיים את המצוה בשלימות. וכל שכן שאדם צריך להצטער למה אינו בקיא בש"ס ופוסקים, ומדוע אינו זוכה לחכמת התורה בשלימות. ומספרים (ש"ת משנה הלכות יז, קפט) על החפץ חיים זצ"ל שהצטער על מה שאינו יודע לשורר בקול נעים וזמרה להקב"ה.

רבי בן ציון ברוק זצ"ל

"והתודו את חטאתם אשר עש'"

סיפר הגאון ר' בן ציון ברוק זצ"ל, פעם בא אורח לישיבת ברנוביץ, וניגש אליו המשגיח הגאון ר' ישראל יעקב לובצנסקי זצ"ל ואמר לו, באיזה גמרא אפשר לכבד את האורח שבא לישיבה, אמר לו האורח, אגיד לרבנו את האמת אינני יודע ללמוד.

ועל מקרה זה השמיע המשגיח שיחה מוסרית ארוכה ואמר, האמנם מנה האיש בפני את כל החסרונות והמומים שלו? אולי יש לו מום שבסתר, אלא שאת האמת כולה לא יספר לאחרים, משום שהוא מתבייש במגרעותיו ומומיו, ואילו ידע האיש הזה שחרפה גדולה היא להיות עם הארץ, בודאי שהיה מתבייש במום זה ולא היה מספר עליו מיד, ואם בכל זאת גילה מיד שהוא עם הארץ, אותה הו א שאינו מרגיש שיש להתבייש בכך.

ולכן אמרו חז"ל (ברכות לד, ב) שמי שמספר את חטאיו הוא חצוף, ולכן יש להיזהר אף להרבות בוידוים בכל יום, כי האדם מתרגל לומר שחטא, וכבר אינו מרגיש בושה בזה כלל.

מחשבת מוסר

אמרות ופתגמים

לפנים לא היה אדם עובר עבירה בלא שנענשה בו רוח שטות, ואילו עתה אין אדם עושה מצוה בלא שנענשה בו רוח חכמה. (הסבא מנובהרדוק)

"אם לא יתחלף האדם, **ברגע זה**, שוב לא יתחלף לעולם" (הסבא מנובהרדוק)

"הלשמה של תפילין, **אני משנה המציאות**, מכפי מה שהיא, מה שאין כן, הלשמה של לימוד התורה, ועבודה משנה כל המציאות, **ללמוד ולעבוד באופן אחר**" (הסבא מנובהרדוק)

העולם, דומה, לאנסניא, מי שיושב בחדרו, **מביאים אליו**, ומי שהולך בעצמו, לבית הכריים, **זה עונשו, שלוקח בעצמו** (הסבא מנובהרדוק)

אדם צריך דיבר עם בעל הבית אחד, שישב ללמוד בפרישות, ושאלו, ומה יהיה עם פרנסה, וכי יורקן משמים? וענה, **כן זורקים מן השמים**, אצל אן מי שיקח " (הסבא מנובהרדוק)

"ימי שלא עמל על **תיקון ובידור** מידותיו, הרי הוא כסומא **שלא ראה אור** מימיו" (הסבא מנובהרדוק)

נקודה בפרשה

נדרים

"איש או אשה כי יפלא לנדר נדר נזיר" (ו, ב).

כתב רש"י, למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין.

סיפר הגאון ר' שמחה זיסל ברוידא זצ"ל ששמע מאת אביו, שסיפר כי פעם אחת היה בקלם אדם שנסע פתאומי לארה"ב עם בני משפחתו. באותם הימים, נסיעה לארה"ב שהיתה מדבר שממה רוחני, הובילה כמעט באופן בלתי נמנע לפריקת עול תורה ומצוות ולאבדן כל העתיד הרוחני, מגודל הנסיונות ומחוסר האפשרויות לחינוך יהודי.

ואמר על כך הסבא מקלם זצ"ל, שיתכן כי השורש והסיבה לנסיעה זו היתה במעשה שאירע לפני עשרים שנה. כגון, שנכנס אדם זה בבית חבירו וראה שיושבים סביב שולחן ערוך יפה ומסודר היטב ואוכלים בהרחבה.

כי אפילו ראייה חד פעמית של חיי נוחיות וערכי עוה"ז, עלולה להשתרש בנפש האדם, ולהביאו בסופו של דבר לפריקת עול, גם לאחר שנים רבות. עוד עורר מרן בעל האבי עזרי זצ"ל, שלכאורה קשה, הרי ודאי שכל מי שרואה בעיניו את העונש החמור של הסוטה כאשר צובטת בטנה ונופלת יריכה שזה גורם לו זעזוע חמור שיגרום לו להמנע מלחטוא, ומה צריך עוד שיזיר את עצמו מן היין.

אלא כי באו חז"ל ללמדנו בזה, שהחובה על האדם לגדור את עצמו בסייגים ובמשמרת חזקה לבל יפול ברשתו של היצר הרע, כי באמת בשעה שיצרו של אדם תוקפו ומבקש להחטיאו, אינו יכול להתמודד מולו

רק מכח התרשמות וזעזוע, אלא רק על ידי גדרים שגדר את עצמו קודם שבא הנסיון.

ולכן גם מי שנרעש בראותו את עונשה של הסוטה נתנו לו חז"ל עצה, שאם הוא רוצה להיות מובטח שלא יבוא לידי מכשול – יזיר עצמו מן היין. אין די בהתרשמות בלבד, אלא עליו לקבוע חוקים וגדרים שיעמדו לו בעת נסיון.

"איש או אשה כי יפלא לנדר נדר נזיר"

ביאר רש"י, למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, שהוא מביא לידי ניאוף.

ביאר המשגיח ר' אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, שהאדם שידיעתו נתרבתה על ידי ראיית הסוטה בקלקולה, דוקא הוא בסכנה שיכשל באותו קלקול ועליו להזיר עצמו מן היין, כיון שמחשבתו הטובה תיהפך על ידי ציורי הרע שמעביר על לבו כדי לגנות את הרע, ובאותו הזמן שמגנה את הרע, בתת הכרתו יהנה ממנו. ולכן מי שראה את הרע וחשב על הרע הוא יותר צריך להיזהר כדי שלא יכשל.

וכן מובא בספרים שלא לומר וידוי בראש השנה כדי לא לקטרג על עצמו. וזה הביאור, שיש חשש שבהעבירו לנגד עיניו את פרטי החטא יהנה ממנו ואין לך קטרוג גדול מזה.

ולכן כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, שכמה שחושב איך להתרחק מהרע צריך אף להיזהר יותר שלא להיכשל.

ברכת כהנים

"כה תברכו את בני ישראל"

שח המגיד הירושלמי הגאון ר' שלום שבדרון זצ"ל : מעשה היה ובעיצומה של חזרת הש"ץ בתפילה שהתקיימה במנין הקבוע בבית מרן הרב מברסק זצ"ל, התברר לפתע כי אין בין המתפללים כהן שיכול לברך את העם. כיון שהגרי"ז הקפיד מאוד על שמיעת ברכת כהנים מידי יום, הורה הוא לחזן להמתין לפני תחילת ברכת "רצה" עד שיקראו לכהן מבית הכנסת הסמוך.

זמן רב חלף עד שנמצא כהן, ובינתיים נשמע רינון מקרב הקהל כי הענין כרוך ב"טירחא דציבורא". לאחר התפילה אמר הגרי"ז, הנה אותם אנשים שחששו כאן ל"טירחא דציבורא", אילו היו זקוקים הם לברכת צדיק לא היו מהססים ליסוע למרחקים ואף להמתין זמן רב עד שיגיע תורם, אולם כאשר הדבר נוגע לאלו שהתורה בעצמה מעידה עליהם "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם" כאן פתאום הם חוששים ל"טירחא דציבורא"?

ממך הגה"צ רבי אלי' לאפיאן זצוק"ל. אמר לו רבי אלי': מקובל שברכת כהנים בראש השנה וביום הכיפורים זה זמן מסוגל לישועה. אתה וכן רעיתך בעזרת נשים, תעמדו בזמן ברכת כהנים בידיים פתוחות לקבל את הברכה, ותכוונו את הבקשה וה' יעזור. ולתשעה חודשים נולד בנם הראשון (שיח ששים ע' קצ"ה).

פניו של הגר"ש שקאפ זצ"ל היו משתנות כשניגש לדוכן

מרן הגרי"ז גוטסמאן זצוק"ל סיפר, כי כשמרן הגאון רבי שמעון הכהן שקאפ זצוק"ל היה ניגש לברכת כהנים, היו פניו משתנות. ואחד מתלמידיו סיפר, שכשהיה נער צעיר הכניס פעם את ראשו לראות את רבי שמעון בברכת כהנים, והיה נראה אדם אחר לגמרי. מסופר גם שכל תלמידי הישיבה בגרודנא היו נדחקים לקבל את הברכה מפיו של הכהן ראש הישיבה (תורה יבקש מפיהו ע' 255).

איך אפשר להחמיץ את ההזדמנות לקבל

ברכה מהקב"ה?

בניו של המשגיח הגאון רבי משה אהרן שטרן זצ"ל מספרים, שבחג השבועות אחרי שהיו ערים כל הלילה, אחרי התפילה והקידוש כשרצו ללכת לישון היה אביהם מעכבם ואומר להם: בבית המדרש של גור יש היום מאות כהנים, בואו נלך לשמוע ברכת כהנים, הרי בין מאות הכהנים ודאי יש כמה כהנים אמיתיים... הבן ניסה להסביר שהוא עייף, ואביו אמר לו: תתאר לעצמך שאתה יכול היום לקבל ברכה מהגאון מהילאנא, אתה תגיד שאתה עייף?! וכאן הקב"ה בעצמו אומר "ואני אברכם", ויש לך טענה של עייפות?... (המשגיח דקמניץ ע' 311)

המון זמן. מבחינה הלכתית לא כתוב שאסור להתחיל חזרת הש"ץ כשאין כהן. יש כהן? נפלא עד מאוד, ואם אין כהן מה יכולים לעשות?" ענה לו הרב תירוצי כה פשוט, אבל כה מרגש: "מה לא עושה יהודי במקרה שחלילה וחס הוא זקוק לאיזושהי ברכה, לאיזושהי ישועה? הוא נוסע לקברי צדיקים, תנאים, אמוראים, גדולי ישראל. תעשה חשבון שלפעמים הנסיעות ארוכות, ועליו להקדיש להן שעות ממושכות ואף להוציא הוצאות מרובות, אבל הוא יעשה הכל ובלבד שיגיע לשם, כי הוא מאמין בכוחם של צדיקים. "והנה על ברכת כהנים, הקב"ה אומר: 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם' – הקב"ה אומר: אני, ביחד עם הברכות של הכהנים, אשמור עליך, אחון אותך, אביא לך ברכה ושלוש. האם לא כדאי לחכות לכהן עשרים דקות ואפילו חצי שעה, שיאמר 'ברכה ה' ושמרך' וכו' כדי שהקדוש ברוך הוא יאמר 'ואני אברכם'?! לא צריך לנסוע עד הגליל או למקום אחר, זה כאן לידנו!"

החפץ חיים היה אומר: "אי אפשר להפסיק לברך את ישראל"

רבי דוד זאב טייץ זצ"ל היה בראדן בחג השבועות, וראה שאחרי שהסתיימה ברכת כהנים, מרן החפץ חיים זצוק"ל עדיין מחזיק את ידיו גבוה כבשעת הברכה ואינו מורידן. כשבירר אצל בני הבית הסבירו לו, שמרן החפץ חיים אומר שאי אפשר להפסיק לברך את ישראל, ולכן רק אחרי שאומרים לו להוריד את הידיים הוא מוריד (מאיר עיני ישראל ח"ו ע' 320).

לעמוד בידיים פתוחות בעת ברכת כהנים, כדי לקבל את הברכה

אברך שהיה נשוי למעלה משמונה שנים ולא זכה להיפקד בזש"ק נכנס בערב ראש השנה להתברך

בספר "עובדות והנהגות" על הרב מברסק זצ"ל, מובא סיפור מעניין:

הרב מברסק היה גר בשכונת אחווה, שני רחובות מאחורי "זיכרון משה". לא היה לו מנין גדול, וכשלא היה כהן שישא כפיו היו שולחים שליח ל"זיכרון משה" להביא כהן, ורק אז הש"ץ היה מתחיל בחזרת הש"ץ. לפעמים היו צריכים להמתין עשרים דקות, ואפילו חצי שעה, עד שהשליח מצא כהן שהסכים לבוא.

באחת הפעמים, שאל אחד מהמתפללים את הרב, וכמובן צריכים להדגיש שהוא לא שאל חס ושלוש בחוצפה, אלא בשיא ההכנעה: "רבינו! תורה היא וללמוד אנו צריכים. רואים בחז"ל שהם הקפידו מאוד על טרחא דציבורא. נכון שברכת כהנים היא דבר מאוד גדול, אבל כל יום זה לוקח

שבועות ומעמד הר סיני

גדולי ישראל

קולות וברקים

אמר הגאון ר' שמואל רחובסקי זצ"ל על הפסוק "ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת וברקים" (שמות יט, טז). שהקולות והברקים ניתנו בהר סיני והם חלק בלתי נפרד מהתורה, ולכך הקולות שאדם משמיע בעת לימוד התורה והשמחה שאדם שמח בחידושי תורה, אינם דבר נוסף המתלווה אל התורה כי אם חלק בל יפרד מעצמותה.

הכנה לקבלת התורה

עורר הגאון ר' משה שוואב זצ"ל, מצינו בתורה שלא היתה הכנה מיוחדת לקבלת התורה אלא רק ציווי "וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם והיו נכונים ליום השלישי", והיינו שאין הכנה חיובית אלא רק על צד השלילה, לפרוש ולהתנתק מענינים גשמיים, והעדר העשייה הוא המכשיר לקבלת התורה.

וזה משום שאין קבלת התורה מעשה של האדם כלל, והתורה ניתנת מן השמים במתנה, אלא שצריך להסיר את המפריעים לקבלה. וכל אדם ראוי לקבל את התורה, ויש לו את הכלים הדרושים לכך, אלא שצריך לפרוש ולקדש את עצמו ועל ידי כך זוכה להיטהר על ידי התורה.

וכתב בשם הגאון ר' אלחנן וסרמן זצ"ל לבאר את מאמר חז"ל "יגעת ומצאת תאמין", והיינו שאף שיגע אין זה אלא מציאה, והיגיעה היא רק הכשר המתקן את האדם שיהיה ראוי למציאה. ולכן "יגעת ולא מצאתי אל תאמין" כי הוא ראוי לקבל את התורה וודאי שיקבלה.

כפה עליהם הר כגיגית

יש ללמוד מכפיית ההר במתן תורה, שכדי לגדול בתורה אדם חייב להיות "מוכרח" לקבל את התורה, ולא לסמוך על עצמו שילך בדרך טובים, אלא צריך להביא את עצמו לידי הכרח שישמור על התורה. וכתב בנו של המשגיח ר' ירוחם ממיר זצ"ל (בשער הדעת חלק ב) מה שדברו בשיבת מיר ביום השנה לפטירת המשגיח, "העיקר הראשון וה"אלף" אשר לימדנו רבנו ז"ל תמיד, ואשר כל מי שרק זכה לעבור את סף בית מדרשו כבר הספיק לדע זאת - כי יסוד היסודות אשר בזה תלויה כל הצלחת האדם הוא: ליכנס בגדרי העול וההכרח, ושאי אפשר לשום אדם ואפי' גדול שבגדולים לסמוך על בחירתו ורצון נפשו הטובה.

מעודנו לימדנו רבנו את היסוד "טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו", והיינו שכל הטוב האדם משיג דוקא בכניסתו תחת עול, שיהיה מוכרח בכל מעשיו, וכמו שכתב הר"י ז"ל בתחלת "ספר היראה": "כי טוב לאדם לשאת ולסבול עולו של הקדוש ברוך הוא ולתת מוסרות ומוטות על צוארו להכנס לעבודת בורא העולם". והוא: שדוקא כשהגוף נתון במוסרות ומוטות מהנפש בלי לנטות ימין ושמאל, דוקא אז הגוף מתאים בתכלית ההתאמה עם הנפש, ונמשך אחריו בחפץ ורצון בתכלית, ואז - טוב לו.

על יסוד זה התחנכנו תמיד, וזה אחד מהעיקרים אשר התבטאה בהם צורת בית מדרשו של רבנו ז"ל: "לעולם יעשה אדם עצמו כשור לעול וכחמור למשא" - התנוסס על דגל ישיבתו.

חשקת התורה

כתב האור החיים על הפסוק "ולא ראה עמל בישראל", שהצדיקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה אינם מרגישים שיש להם עמל, אלא אדרבא כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה.

וידוע משלו של המגיד מדובנא על הפסוק "ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל" (ישעיהו מג, כב), משל לסוחר שבא ממדינת הים וביקש מאחד הנערים הסבלים שביארו את חבילותיו אחריו לביתו והוא יתן לו שכרו, והוא נסע לפניו, וכשהגיע הנער אל הסוחר לביתו הניח חבילותו ובא לבקש שכר טרחתו, אמר לו הסוחר כי טעה והביא חבילה אחרת במקום שלו, שאל אותו הנער מנין לך, הרי לא ראית את החבילה המונחת בחץ. אמר לו הסוחר, ניכר עליך שהזעת והתאמצת לשאת את

החבילה, ואילו החבילה שלי היתה מלאה ביהלומים וקל לנשאה, ולא היית צריך להזיע ולהתאמץ.

כך אומר הקב"ה "לא אותי קראת יעקב", שאם כן לא היית מתאמץ כל כך, "כי יגעת בי ישראל", ואם היית מוצא טעם בלימוד לא היית יגע כל כך.

חיי תורה

אמרו חז"ל (סוכה כח, א), שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן וכו', גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה תלמוד הלכות ואגדות וכו' דבר גדול ודבר קטן. דבר גדול - מעשה מרכבה. דבר קטן - היות דאביי ורבא. ויש לבאר איך יעלה על הדעת שהיות דאביי ורבא הם דבר קטן.

ביאר זאת הגאון ר' ברוך בער ליבוויץ זצ"ל באופן נפלא, שהנה אם נראה לפנינו שני מקרים. מקרה אחד שיהודי הלך לצד הנהר ולפתע רואה את חברו טובע במים ונאחז בשארת כוחותיו בחתיכת קרש, וכפסע בינו לבין המות. ואותו יהודי לא היסס אף רגע, פשט את בגדיו, קפץ מיד למים והציל את חברו ממות. ומקרה שני, שיהודי יצא מ ביתו ופגש בעני רעב המבקש נדבה, מיד עלה לביתו והביא לעני אוכל עד כדי שבעו.

ולכאורה המעשה הראשון הוא "דבר גדול" שהרי הציל את חברו ממות, וכל חייו וחיי זרעו נזקפים לזכותו, והמעשה השני הוא "דבר קטן" שהרי רק נתן כמה פרוטות לעני.

אבל - אמר ר' ברוך בער - אין הדבר כן אלא ההיפך. מה שהציל את חברו הוא "דבר קטן" כי איך אפשר לראות את חברו טובע בנהר ולא לבוא להצילו, הלא אדם אכזרי ייחשב בכך, ולכן מעשה זה של הצלת נפשות הוא "דבר קטן", אבל הנתנית פת לעני אף שהיא כמה פרוטות אמנם היא "דבר גדול" כי היה יכול ליתן לעני פרוטה בידו, ומה שהלך לביתו ונתן לו לאכול, לא היה מוכרח לעשות כן, ולכן הוא "דבר גדול".

ולכן מעשה מרכבה הוא "דבר גדול" כי אפשר לחיות כמה רגעים אף בלי לדעת מעשה מרכבה, אבל היות דאביי ורבא הם "דבר קטן" כי לימוד התורה הוא החיים ממש, ואי אפשר לחיות בלי ללמוד אף רגע אחד, ולכן הוא דבר קטן.

וכבר כתב הרמב"ם (רוצח ז, א) תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין רבו עמו, שנאמר וחי, עשה לו כדי שיחיה, וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין. וידוע המעשה שהיה בזמן אסיפת רבנים, שאחד הנואמים נשא דברים בהתלהבות יתירה אודות שבחה של תורה, ובתוך הדברים אמר שתורה היא כמו אויר לנשימה, וכשם שללא אויר אי אפשר לחיות, כך בלי תורה אין חיים.

לאחר מכן אמר על כך הגאון ר' ברוך בער זצ"ל, שאסור לומר כן! אויר הוא לא החיים, החיים תלויים באויר, והאויר הוא רק היכי תימצא לחיות, אבל התורה זה החיים בעצמם!

בשבת ניתנה תורה לישראל

אמרו על כך בעלי המוסר, שבשעה שאדם לומד תורה הוא צריך להיות במצב של "שבת", והיינו שצריך להיות במצב של "כל מלאכתך עשויה", ואף שבאמת יש לו טרדות בעניני העולם, אבל בזמן שעוסק בתורה צריך להיות מובדל ומופרש מעניני העולם ולהיות כל כולו שקוע רק בתורה, ולחשוב כאילו אין לו שום עסק כלל עם זה העולם.

ועצה זו אף מביאה את האדם לידי מתיקות התורה, וכפי שאמר הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל לפרש בדרך רמז את הפסוק "ויבואו מרתה" - שלפעמים קורה שהלומד בא למצב של "מרתה", ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם" - אין מים אלא תורה, ואינם יכולים לשתות וליהנות מממי התורה כי מרים הם, ואיננו מרגיש את מתיקות התורה. "ויורהו ה' עץ" - הש"ת נותן התורה הורה לו עצה, "וישלך אל המים וימתקו המים" - שכאשר ישלך עצמו לגמרי אל המים - מימי התורה - וילמד בהתרכזות מוחלטת בשכחת הבלי העולם הזה - "וישלך אל המים", אז "וימתקו המים" - אז יהיו דברי התורה המשולים למים מתוקים בפיו.

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל - שבועות

מחן ומיפוי, זוהי טעות. אין לסמוך על מה שהעניינים רואות.

ומה גם לפי מה שאומרים חז"ל, עוד יותר בעמקות במסכת סנהדרין (כ): שקר החן - זה דורו של משה, והכל היופי - זה דורו של יהושע, יראת ה' היא תהלהל - זה דורו של חזקיה. דבר אחר: שקר החן - זה דורו של משה ויהושע, והכל היופי - זה דורו של חזקיה, יראת ה' היא תהלהל - זה דורו של ר' יהודה ברבי אילעאי ... היכן מקומנו אנו, לפי החז"ל הזה? כל מה שנראה חן ויופי, נתפס אצל חז"ל בהשגות אחרות לגמרי. "לא למראה עיניו ישפוט". יש השגה רוחנית גבוהה שאותה אפשר להשיג רק אחר שמבטלין כעפרא דארעא, אחר שמבטלין את דעתו ואת הבנתו, מבטלין את הרצון של ה"עשמי" שכל כך מפריע להגיע ל"עשה". **אין יתכן שאותו צדוקי יבין דבר כזה?**

מספרים שהסטיפלר (זצ"ל) לא רצה מימיו לראות או לבקר רופא. אין אפשר להבין זאת? ביטול כזה של השכל האנושי! רפואה ובריאות זוהי מתנה מהשגחתו יתברך בלבד, בלי שום התערבות חיצונית וכלי שום שיו. אין אנו מסתכלין על זה? זהו סימן שאנחנו עוד בבחינת "תחת השמש", רחוקים רחוקים מאספקלריא של חז"ל. **אנחנו עוד מסתכלים על עולם התורה כמו אותו צדוקי.**

בענייני, כל מי שאינו מתנהג לפי דרכי השכל, ולפי ה"מודה", האופנה של העולם, ולפי תפיסות הגויים, ואינו לומד מחכמות הגויים, ואינו שואל מהיכן יתפרנס, ומי ידאג לו, ומה יהיה על ה"תכלית", הוא מעורר רחמימות.

שמעתי מהגרי"ח זינץ זצ"ל שפעם הוא אסף את תלמידיו בפולין, ביום השלישי לשלשלת ימי הגבלה, ואמר להם שהוא רוצה לגלות להם, מחר, בחג השבועות איזה סוד כמוס, איזה רז חשוב. התלמידים היו מאד מתוהים והמתני כל הזמן לגילוי הסוד. וביום החג, הוא אסף אותם ופתח להם את זאת הגמרא: **"מי גילה רז זה לבני, נעשה ונשמע"**! והתלמידים מאד התפעלו והושפעו מן הדברים. זה מחייב להתנהג בתמימות.

אנו, ראונו את התמימות הזו בצד חנני, אצל הגרמנים ימ"ש שטענו שהם מסורים למנהיג שלהם היטלר ימ"ש ולא הרהרו כלל וכלל אחר דבריו ורצונותיו, אף על פי שראו שאלה היו שגויות ד"ל. הם הלכו כצאן לטבח יובל, כזה "נעשה ונשמע" להבדיל! בכזו תמימות! וכן היה אצל פרעה. ואצל נבוכדנצר וכו'. **ומה עלתה להם בסופם?**

העולם היה עומד ומתירא שמא חז"ל ישראל לא יקבלו את התורה בן בסיון. כל מעשה בראשית בסכנה אם ישראל אינם מקדימים נעשה לשמע. בזה תלוי כל קיום הבריה "ואם לאו הכל יחזור לתוהו ובוהו". אנו רואים את הדברים בחוש, אין כאן גזמה או סתם רעיון. אנו בבחינת מושבעים ועומדים כלפי השליה. את הדברים השליים בעולם אנו מקבלים בעיניים עצומות. **אבל עלינו להתעורר כלפי החיוב**, ושם להיות תמימים, נעשה ונשמע, להפקיר את כל העבודות זרות של העולם, ולהתמסר בתמימות, להגיע לדרגה של "עשמי חשקה בתורה", ובה ליכות שהקב"ה שוב יכתיר אותנו בשני הכתרים של "נעשה ונשמע". **וזו הייעוד שאלינו יש לשאוף לקראת חג השבועות.**

בגמרא שבת (פח): דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לשמע באו ששים רבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל, קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע... וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופידקים. אמר ר"ל עתיד הקב"ה להחזיק לנו. שנאמר: "ופדוי ה' ישובנו ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם", שמחה שמעולם על ראשם.

יש להתבונן במהותם של הכתרים הללו. לא מדובר בכתרים של כסף ולא של זהב. אין קשרו אותם המלאכים? ואח"כ אין לקרוא אותם? להיכן? ומה עשו בהם?

כידוע הגרי"ח וואלווין מניח על המלים: "שמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו... כתר תפארת בראשו נתת לו, בעמדו לפניך על הר סיני". כתוב כאן בראשו ולא על ראשו. הכתר ניתן לו בראשו, ועל כן שייכת אצלו השמחה להיותו עבד נאמן. אנו לא מבינים שמחה כזו מהי, ממעמד של עבד! **אנו מבינים שמחה מהישגים מוחשיים**, או כגון כבוד, מתכבד בקלון חברו וכו'. **אבל מצב של עבדותו של הכנעה!** אנו מרגישים שזה מעורר רחמימות! **אצל משה רבנו זוהי שמחה פנימית**, קנין רוחני אמיתי ולא הרגשה של גאווה וכבוד מהישג חיצוני.

אולי על פי זה נוכל קצת להבין את ענין הכתרים. אלו הכתרים נקשרו בראשו של כל אחד ואחד מישראל. לזו המדרגה הרוחנית העליונה הגיעו אחרי שפסקה זוהמתם, הם מרדו בכל העבר והגיעו למעלה של כ"איש אחד בלב אחד", והשיגו את הרז שרק "מלאכי השרת משתמשים בו", הקדמת נעשה לשמע. הכתרים זוהי השגה פנימית של "פסקה זוהמתו", התפשטות הגשמיים, קנין פנימי שממנו נובעת השמחה האמיתית. את זה אפשר להבין רק אם נמצאים במדרגה גבוהה של עבודה ושל התפשטות הגשמיים, לא כן אומות העולם ואנשים גסי רוח אין להם כל השגה כזה.

כך מסופר בגמרא בהמשך: ההוא צדוקי דחזיה לרבא דקא מעיין בשמעתא, ויתבה אעבעתא דידה תותי כרעא, וקא מייץ בהו, וקא מבעו אעבעתה דמא. א"ל: עמא פזיזא! דקדמיתו פומיכו לאודיניכו! אתי בפחוותיכו קיימיתו. ברישא איבעי לכו למשמיי, אי מציתו קבליטו ואי לא לא קבליטו ....

המין הזה אינו מסוגל לתפוס השגה כזו זוהי בשבילי הוכחה על עמא פזיזא. אינו מבין שבכלל אין לו מושג מהתנהגות זו. וזה מה שענה לו רבא: א"ל אנו דסגינן בשלימותא, כתיב בו: "תומת ישרים תנחם", הנד אינשי דסגן בעלילותא, כתיב בהו: "יסלף בוגדים ידשם".

האומות, תכונתן היא עלילותא, שפלות. אבל, המלאכים, התפעלו מההתנהגות הזו של פזיזות ומיהרו לקשור כתרים לבני ישראל. הפזיזות, המסירות לנעשה ונשמע, ביטול השכל האנושי לפניו יתברך, **וזו המקור של הכתרים**. הכתרים משמעותם ביטול דעתו של האדם לפני דעת ההשגחה העליונה וקבלת הדברים בתמימות. זה מה שרומז לנו שלמה המלך: "שקר החן והכל היופי אשה יראת ה' היא תהלהל". אם אנו הולכים רק אחרי ראות עינינו ומתפעלים

זמן מתן תורתנו

בעלי המוסר

התעוררות ושרשה

מתוך דברים שנשא רבינו **הגרמ"י לפקוביץ** זצו"ל במסיבת חג השבועות בשנת תשס"ד - בוודאי כל אחד ואחד מרגיש רגשי התעוררות ביום קדוש זה של חג מתן תורה, התעוררות בחלקים מסוימים של דברים טובים, אבל כדי שיהיה להתעוררות קיום על להבא, זה תלוי מה השרש של ההתעוררות, אם השרש היה ע"י שבא להכרה אמיתית ברוממות התורה ובאפשר הגדול שלנו הכלל ישראל הרי בוודאי שיהיה לזה השפעה טובה וקיום, אולם אם ההתעוררות נולדה רק כתוצאה מהאווירה הכללית שנשחף מהרוח של טהרה וקדושה שיש כעת ביום קדוש זה מוליד בו רגשי קדושה אבל אין לזה יסוד ושרש בנפשו הרי התעוררות זו תחלוף מיד ואין לה קיום. וכן בימים הנוראים ימי הדין והמשפט - יום הכיפורים שכל אחד מרגיש איזה התעוררות בפניו, הדבר תלוי מה השרש של ההתעוררות. ויסוד זה מצאנו אצל ערפה ורות, שניהם הפקירו עצמם לגמול חסד עם נעמי - אשה שכולה וגלמודה, ועמדו בנסיון לעזוב את ביתן ואת כל העבר שלהם וללכת עם נעמי, אמנם ערפה נפר-

דה לבסוף ברגע האמת כי ההתעוררות שלה לא נבעה מנקודת האמת ולכן הבכיה שלה היתה בכיה של פרידה והתרחקות, ורות דבקה בה כי הצליחה לראות את נקודת האמת. יום מתן תורה צריך להביא אותנו להתעוררות כזו שנראה בבירור שתורת ד' היא תורת אמת וע"ז נזכה לדבקות בתורה הק'. (הגרמ"י לפקוביץ זצוק"ל)

הבטחתו המיוחדת של הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצוק"ל:

יהודי אשר יעמוד בחג השבועות לפני בורא עולם ויאמר לו כך: "רבש"ע רצוני לקבל עלי עול תורה אך סוף סוף הנני מוג' בל עקב היצר הרע הגדול הנמצא בתוכי מבקש אני ממך אפוא שתרוממני לדרגת מתמיד אמיתי שקוע באמת בלימוד התורה ומצוותיה ושכל הבלי העולם הזה לא יעניינו אותי כלל!!! דבר זה הנני מבקש מך מתוך עונג ורצון" מובטח לו כי ביום זה יפתחו בפניו שערי שמים ויושפע עליו שפע של סייעתא דשמיא וידוע בשם האריז"ל כי כל חיי האדם תלויים בלילה זה [שיחות לשבועות עמי רט"ז]

פגילת רות

בעלי המוסר

"ותאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרא כי המר ש-די לי מאד" (א, כ).

יש להבין את רצון נעמי לקרוא לה מרה, והלא היא היתה אשה חשובה ומפורסמת, ובנוהג שבועלם אם איש מפורסם יורד ממצבו, משתדל הוא אצל אוהביו ומכיריו שיחזיקו בידו באיזה תמיכה לבל ימוטו רגליו לגמרי, ויוכל לחזור למצבו הראשון, חג השבועות ובטבע האיש ההוא להתאזר בתקוה, ולהראות לכל פנים שוחקות, כדי שיהיה בטוח אצל בני אדם, ויוכלו לעזור ולתמוך בו.

וביאר הגאון ר' אברהם יפהן זצ"ל, שנעמי לא רצתה להתנהג באופן כזה, ולא נהגה כך מפני מרירות הלב ודאגת הנפש על אבדן העושר והכבוד, אלא להיפך מרוב אומץ הלב וגבורות הנפש. והוא מפני שכל היסורין הבאים על האדם, אין כונת השי"ת שיסבול האדם צערן כדי ליענש בעד העבירה שעשה, אלא הוא כדי שיפשפש האדם במעשיו להכיר את חטאיו ולשוב מדרכו הרעה, ואז ינצל מן היסורין. אבל טבע האדם שנקל לו להחליט לסבול צער היסורין מאשר לפסול את עצמו ולשוב בתשובה. וכל זה רק באדם פשוט, אבל האדם שהוא בעל מדרגה, מרגיש הוא כונת

ותכלית כל דבר, וכשרואה שיסורין באים עליו מיד הוא מפשפש במעשיו, והיסורין אצלו הם כמו מראה, שאם רוצה אדם להביט על עצמו ולדעת באיזה צד הוא מלוכלך הוא מביט במראה, וכך הן היסורין אצל האדם הגבוה, שאם רוצה לדעת חסרונו ובמה הוא נכשל, הוא מביט ומדקדק בהיסורין, בכמותן ובאיכותן, כי במדה שאדם מודד מודדין לו, והיסורין שהקב"ה מביא על האדם הם מדויקים היטב כחוט השערה לפי איכות החטא, וכל זמן שיש לו יסורין מופת חותך הוא לו שעוד לא טהר נפשו מן החטא. וזו היתה פעולת נעמי, שאחר שראתה שירדה ממצבה, הרגישה שאין זה מקרה ח"ו, אלא סיבה מאת ה' לעורר לה על חטאיה שיצאה לחו"ל, וכשראתה שעד עכשיו עוד לא פסקה ממנה הרעה, אות הוא שעוד לא טהרה נפשה מן החטא, ועל כן היתה תמיד עסוקה בהרהורי תשובה, ומפני זה דוקא מאסה באופני התחבולה להיטיב לעצמה, ולא רצתה לקלקל את ההרגשה והחרטה. ולכן פרסמה את מצבה ברבים, כדי להרגיש את החטא, ולא רצתה שיקראו לה בשמה ויכבדוה, כי זה יכול לקלקל את כל הניסיון של היסורין שבאים כדי שיחזור האדם בתשובה [ועי' באלשיך שכתב זאת בקיצור]

תורה ושאיפות

הגר"מ אזרחי זצ"ל

יצחק אלחנן שמאלה!!!

לקראת יו"ט קבלת התורה, נביא בשביל לעורר לב העם לשאיפות ולגדלות כפי שנוהג לספרו הגאון הגדול **רבי ברוך מרדכי אזרחי** זצ"ל מידי שנה במחנה "בני תורה" במתק שפתיו ובלשונו הנודעת לתהילה:

יצחק אלחנן בן ארבע, בן חמש. יצחק אלחנן הולך לחיידר, ההורים משתדלים ומתפללים, לא מונעים דבר. הם הולכים ומבחינים שישנם מעט קשיים, ה"ראש" לא כל-כך מבריק.

יצחק אלחנן עולה כיתה ועוד כיתה, הקשיים גוברים; עושים ככל שניתן.

יצחק אלחנן חוגג "בר מצוה", מלמדים אותו היטיב את הדרשה, איכשהו הבר מצוה עוברת, והוא נכנס לישיבה קטנה, צולח שלש שנים בקושי רב ועולה לישיבה גדולה. קשה לו ליצחק אלחנן, ההורים עוזרים לו, מצמידים לו "אברך", ילד טוב הוא יצחק אלחנן. משתדל מאוד.

יצחק אלחנן בן תשע עשרה, בן עשרים. מתקבצים להם כמה "יועצים" וממליצים להורים: הבן שלכם, כנראה, לא כל-כך מוכשר, הוא לא "בנוי" ללימוד תורה, לא נורא, הוא יהיה איש טוב, יתפרנס ביושר מעמל כפיו. הוא כמובן ימשיך לצעוד בדרך הטובה בה חונך, הוא יהיה יר"ש ותומך תורה הוא יהיה איש טוב.

יצחק אלחנן יוצא אל שערי החיים, לא היה דבר טוב במקומו שלא היתה ידו בו: חברת גמ"ח; חברת משניות; חברת חיי אדם; חברת עין יעקב; חברת תהילים; יצחק אלחנן היה פוקד כל נזקק ונצרך וממילא מחסורו.

וכשהגיע לעונת "האיש מקדש" נשא לאישה את זוגתו הצדקת ויחד המשיכו בכל מפעליהם הטובים. נולדו להם בנים ובנות צדיקים וצדיקות כולם בני עליה, לומדי תורה. מהם ת"ח מופלגים, נולדו נכדים וגם נינים יצחק אלחנן בן שישים, בן שבעים, בן שמונים. ה

גיעה עת "כל האדם" וסביב מיטתו כל ידידיו מכריו ובני משפחתו, כל העיירה זועקים ביחד "שמע ישראל" ויצאה נשמתו באחד.

יצחק אלחנן עולה למעלה, צועד בצעדים מאוששים לעבר שולחנו של מקום, והנה בצד שמאל דלת צרה: "מה זה שם?" הוא פותח

חרך צר ורואה אש מתלקחת "אוי גהינום!" הוא בורח. מה ליצחק אלחנן עם גיהנם? יצחק אלחנן נזכר במטען היקר שהוא נושא איתו אוצרות אוצרות של מצוות ומעשים טובים, זרע ברך ה'. הוא ניגש לצד ימין חיוך על שפתיו, פותח את הדלת, מכניס רגל ועוד רגל ועניו רואות צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם. עיני יצחק אלחנן אורו: זה המקום! מבקש רבי יצחק אלחנן להיכנס פנימה, ולפתע הוא שומע כרח צועק ומכריז:

"יצחק אלחנן שמאלה!"

--- שמאלה?!

כנראה זו טעות; יצחק אלחנן רוצה להמשיך לפנות ימינה, אך כמו כח תופס אותו בעורפו, הכרח אינו מרפה:

"יצחק אלחנן שמאלה!" ---

יצחק אלחנן כבר לא מחייך: מדוע שמאלה? הן הרבה מעש"ט עשיתי בימי חיי, לא הרעתי לאיש? והוא נענה: אכן, מעשים טובים רבים בידיך, ידענו צדקותיך: אבל יצחק אלחנן,

ר - צ - ח - ת ! -

את מי רצחתי? אני כל ימי עסקתי בלהחיות בני אדם במטותא מכס, מעולם לא רצחתי. אך הם, הדיינים של מעלה בשלהם:

יצחק אלחנן, ר-צ-ח-ת! -

את מי? והוא נענה: את רבן של כל בני הגולה הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור! אתה צדיק, עשית הרבה מעש"ט.

אבל רצחתי! רצחתי את הפוטנציאל שלך את ה"בכוח" שלך את מה שהיית מסוגל להיות. מהיום שהתייאשת מלהשתדל ולהתאמץ, מהיום שהפסקת לשאוף, רצחתי! אין שום ברירה, לך שמאלה!

יצחק אלחנן פונה שמאלה בגו יב שפוף ובדמעות מתוך הבנה וקבלת הדין. מבין שבצד ימין יושבים אלו ששאפו, אלו שהתאמצו, אלו שלא התייאשו, אלו שלא נשברו ומיצו את כל כוחותיהם, הם יושבים שם עם החזון איש ור' חיים עזר על יד אביו ורובא והתנא הקדוש רבי עקיבא ליד משה רבינו וכל הצדיקים, שכל ימיהם התאמצו ושאפו!

תורה ומוסר

ראשי הישיבות

מעמד הר סיני במשך כל השנה

היה המשגיח הג"ר **דב יפה** זצ"ל דבוק לה' פליא ו'ח'י' במוחש ממש את מעמד הר סיני - קבלת התורה, כפי שהזהירה התורה הק', וכדכתב הרמב"ם שיהיו עיניו ולב' נז שם כל הימים, ולא נסיר אותו מדעתנו...

ואמנם בפרט בימים אלו שקודם חג השבעות המשגיח היה חוזר וחוזר על ה'מעמד' וממחיש לשומעיו את פרטי המעמד הנשגב בציור והמחשה חייה כפי שהובא בחז"ל הק', והיה פותח את החלון - המשקיף להר הכרמל - ומראה באצבעו על הר הכרמל שביקש שעליו יינתן התורה, אך הקב"ה בחר בהר סיני. והיה ממחיש 'הר סיני נתלש ממקומו ועמד באויר ועמדו בני ישראל מתחתיו ממש - המשגיח היה מרים את הראש ומצביע כלפי מעלה על כיפת הישיבה - כפי שאנחנו עכשיו נמצאים תחת התקרה של אולם הישיבה... והמשגיח שעסק דיבר והמחיש את מעמד הר סיני אין ספור פעמים בכל פעם מחדש התרגש והתמלא שמחה כאילו הוא עומד עתה מול ההר רואה ושומע את הקולות והברקים - והקב"ה אומר למשה רבנו אנכי ה' אלוקיך...

בשנת תשמ"ח הוציא הגה"צ רבי שלמה רחנר זצ"ל ספר 'מעמד הר סיני' בו הוא מלקט מחז"ל הק' על תיאור המעמד הנשגב, גודל ההתגלות שכמותה לא היתה מעולם, ועל החיוב לזכור כל פרט ופרט מהמעמד, והמשגיח אחז שזה ספר יסוד שראוי לכל אחד להחזיק בו!

המשגיח היה מעורר על החוב הגדול לזכור ולחיות את מעמד הר סיני והיה מצטט את שיטת הרמב"ן שיש לו תעשה לשכוח את מעמד הר סיני, ואת דברי הרמב"ם באיגרת תימן 'ראוי לכם אחינו שתגדלו בניכם על המעמד ההוא, ותספרו בתוך קהל ועדה את גדולתו והדרו, וגדלו המעמד ההוא על כל גדולה כמו שגידלו הקב"ה. ו

בכל המוסדות שהיו תחת הנהגותיו הנהיג שיהיה דגש מיוחד על סיפור מעמד הר סיני בכל שנה ושנה, ושיחות שלמות בכל רחבי תבל שהקדיש המשגיח בעיקר למעמד הר סיני (היו פעמים שהזמינו את המשגיח למשא חזיון כאשר מאות אנשים המתינו וציפו לשמוע בצמא את דבריו, והמשגיח ראה לנכון לה' קריא על גודל מעמד הר סיני...) והיה אומר שהתפקיד שלנו כמו שכותב הרמב"ם לגדל את ילדינו על מעמד הר סיני, זה חשוב מאוד מכיון שבלא שילד ובחור התחנך על מעמד הר סיני, שייך לפעמים שיעלה על דעתו - יש הרי הרבה דתות, מי אומר שהדת שלנו הנכונה?!

והמשגיח היה אומר שביר לו שאם היו מגדלים ומחנכים את הילדים על מעמד הר סיני, היינו מונעים הרבה נשירות... מכיון שכשבחור רוצה לפרוק את עולו מתאוות, הרבה פעמים הוא צריך למצוא סדק באמונה, ואילו היה חי את מעמד הר סיני זה היה יותר מחייב אותו

אהבה רבה

ידוע שבבית מדרשו של גאון וקדוש ישראל, **ה"חתם סופר** זצ"ל, היו מאריכים בבכיות ובתחנונים בחג השבועות בברכת "אהבה רבה", זמן ארוך ביותר [לפעמים זמן של שעות].

ועל ה**נצי"ב** **מוולוז'ין** זצ"ל מסופר כי היה בוכה ומתחנן מקירות לבו כל יום בברכה זו. יום אחד נמנע מלהגיד בישיבה את שיעורו היומי הקבוע, וכשנשאל מה יום מימים השיב כי מרגיש שלא התחמם כראוי וכנדרש לזכות למתנת התורה, וממילא אינו יכול למסור את השיעור לרבים

התמדה / רבי שלמה וולבה

מודעה שתלה המשגיח רבי שלמה וולבה לקראת חג השבועות:

סבולה להצלחה בכל השנה קיבלתי ממורי ורבי זצ"ל **[רבי שמואל חקובר זצ"ל]** כי שלשת ימי הגבלה הם סבולה: מי שלומד בהם בהתמדה רבה, ממש בלי ביטול תורה לרגע, שזוהי סבולה להצלחה לכל השנה לעלי' בתורה. הוא אמר לי שזה כתוב בספרים הקדושים.

ההכנה / הגרא"ל שטיינמן זצ"ל

הכנה למתן תורה דבר ראשון 'תורה!' וחוזר מזה צריך לראות להשתפר במדות, וכמבואר שכלל ישראל התכוננו למתן תורה על ידי שהשתפרו כל יום במדה אחת. הגר"א אומר על הפסוק יערוך כמטר לקחי, למה התורה נמשלה למטר, מה מטר מצמיח מה שנזרע באדמה, ואם יש שם דברים טובים המטר מצמיחם ומשביחם, אך במקום שזרוע קוצים, המטר מצמיח ומגדל את הקוצים. כך התורה מגדלת באדם מה שיש בו, אם הוא בעל מדות טובות הרי התורה מסייעת להתעלות ולהשתפר במדותיו הטובות, אך אם ח"ו יש בו מדות רעות, התורה מגדלת בו את המדות הרעות יותר ויותר רח"ל... אמנם גם מי שלא זכה עדין לשפר את מדותיו, אם הוא מכיר בזה שהוא צריך להשתפר, בזה גופא כבר יצא מכלל שדה קוצים, והתורה תועיל לו להשתפר.

תפילת אהבה רבה

במחיצת גדולי ישראל

מובא במעשה איש: עמדנו מאחורי כסאו של **החזו"א** בתפילת שחרית יו"ט של שבועות וראינו שכאשר הגיע לברכת "אהבה רבה" כל גופו הודדעז והתמוגג מבכי כמו ילד קטן.

ברכת אהבה רבה היא ברכה חשובה מאוד שיש בה בקשה ארוכה מאוד ומפורטת על עניי לימוד התורה. **הרב שך** זצוק"ל אמר בשם **ר' איסר זלמן** ששמע פעם **מהנצי"ב** שאמר על עצמו שביום שאינו בוכה "באהבה רבה" אינו מצליח לחדש חידושים.

כתב הגה"צ **רבי דב יפה** זצ"ל שכתוב בשם הבעל שם טוב שאם היו אומרים בחג השבועות "אהבה רבה" כראוי היתה באה הגאולה

ידוע בעולם הישיבות שאומרים בשבועות בבוקר את ברכת **"אהבה רבה"** בהתלהבות גדולה. ידוע מקדמונים שנהגו להאריך מאוד בברכה זו. ויש שמספרים שבישיבות של פעם היו מאריכים **זמן מופלג** בברכה הזאת.

פעם סיפר מרן **הגרא"מ שך** זצ"ל עובדה מאלפת המלמדת עד היכן מגיע כוחה של תפילה ממעמקי הלב על הבנה בתורה. את המעשה שמע רבינו בצעירותו מזקן אחד, כאשר שוחח עמו אודות אחד מגדולי הרבנים שבדור, פוסק נודע לתהילה.

וכך סיפר אותו זקן: "בצעירותי למדתי בישיבתו של הגאון רבי הירש שלעז זצ"ל בעיר קראסון שבפולק קיוב, ושם היה נער אחד שנפשו חשקה בתורה, אבל מוחו אטום היה ותפיסתו אטית במיוחד. נער זה היה מייגע את כל בני הישיבה. הוא היה שב ומבקש כי יסבירו לו פשט בכל סוגיא, בכל שאלה ובכל תשובה, עד שכולם כבר נלאו מלהשיב לו. רק אני ריחמתי עליו והשבתי לשאלותיו.

"הסבל והטירחה היו ללא נשוא, משום שכאשר סוף סוף הבין שורה אחת, היתה מגיעה מיד שורה נוספת אותה היה מבקש להבין. באחד הימים פקעה סבלנותי, המשיך הזקן לספר, "וכשבא לשאול שוב ושוב ביקשתי שיניחי לנפשי.

"הנער פנה והלך בפחי נפש, ואילו אני, כליותי יסרוני. הבטתי אחרי דמותו המתרחקת, הייתי סקרן לדעת מה יעשה ולמי יפנה עתה. אך הסתבר שכבר ניסה את מזלו אצל כל הבחורים, ואני הייתי האחרון שדחהו. מעתה שוב לא היה לו אל מי לפנות, ולפיכך פנה והלך לו לפינת בית המדרש, שם רכן על גבי ספר כלשהו.

"התקרבותי בלאט אל הפניה בה התכנס הנער בתוך עצמו, ביקשתי לגלות מה הוא לומד. והנה מצאתיו להפתעתי רוכן על גבי סידור הפתוח בברכת 'אהבה רבה' ושמעתי מתייפח בבכי ומתחנן במילים 'ותן בלבנו להבין ולהשכיל', כשהוא מבקש ומפציר כי לא יצטרך עוד לבריות וה' יפקח את עיניו במאור תורתו.

"משראתי כי כן, נכמרו רחמי על הנער, הושבתי אותו לצדי הודעתי לו כי היו רשאי לשאול כל שיעלה בדעתו, וזאת כל אימת שיחפוץ. "והנה עד מהרה, לגודל הפלא, החל הבחור מבין יותר ויותר עד שכמעט ולא הוצרך לשאול שאלות הנוגעות לפשט הסוגיא, עד שברבות הימים נעשה לאחד מהאריות שבחבורה.

שח **הרב ואזנר** זצ"ל, כי סוד ההצלחה שלו בתורה, נבע מכח זה שלא היה יום שלא הוריד דמעות בברכות התורה, כדי שיצליח בתורה ויראת שמים...

תיאור מרטיט על ברכת התורה של רבינו, נשמע מפי נכדו בהיותו בחור צעיר לימים, ביקש ממנו רבינו שישן עמו בביתו.

הוא נענה לבקשה, וזכה לשמוע את רבינו מברך ברכת התורה, בבכיות עצומות ובכזונה עצומה, נוראה ונשגבה, כאשר כל מילה ומילה נאמרה בלב מלא רגש, בבכי ותחנונים לפני יתברך...

הכנה לשבועות

רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל

הלומד תורה – שכינה כנגדו

בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני

אומר רש"י: "ביום הזה – בראש חודש. לא היה צריך לכתוב אלא 'ביום ההוא', מהו 'ביום הזה'? שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו". דברי תורה צריך שיהיו חביבים עלינו, חדשים בעינינו, כאילו היום נתנו?

שואל האדמו"ר מגור זצ"ל, הרי בראש חודש לא היתה עדיין "בקלת התורה"! בראש חודש הגיעו בני ישראל למדבר סיני, והחלו בהכנות לקבלת התורה. כיצד, איפוא, דורשים מפסוק זה על ענין קבלת התורה – שיש צורך שיהיו דברי תורה כחדשים בעינינו כאילו היום ניתנו? והוא עונה: לא רק קבלת התורה צריכה שתהיה כל יום בהתחדשות ובחביבות כאילו היום ניתנה. גם ההכנה לקבלת התורה צריכה שתהיה בכל יום, בהתחדשות ובחביבות. ישנה חשיבות גם להכנה ללימוד התורה כמו לעצם הלימוד. שניהם צריכים להיעשות מתוך הרגשה יום יומית של "דבר חדש".

אלא שיש להבין: מה פירוש הדבר שאומרים לאדם להרגיש "כאילו היום ניתנו"? וכי למה שיחשוב כך? וכי אומרי לו כאן: 'תהיה בעל דמיון ותתחיל לדמיין דברים'? הרי היום לא היתה קבלת התורה, ומדוע יחשוב כאילו כן היתה? רבות! התשובה פשוטה. כל אדם שלומד תורה – שכינה כנגדו, וכמו שמוכח בחז"ל "ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עימו? שנאמר ובכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך". ומה עושה השכינה עמו? מלמדת אותו את התורה! הוא יושב ועוסק בתורה והקב"ה מצטרף אליו ומלמד אותו תורה! ממש מוראדיג!

בתנא דבי אליהו מובא: "ברוך המקום ברוך הוא שבחר בחכמים ובתלמידיהם ומקיים בהם 'במידה שאדם מודד – בה מודדים לו', וכשם שהם יושבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שפנוי להם, וקוראים ושונים לשם שמים, ויראתם בלבבם, ומחזיקים דברי תורה בפיהם – כך הקב"ה יושב כנגדם ומגלה להם את סודות התורה!" אין איפה כל צורך לדמיין כאילו דברי תורה ניתנו היום. הם אן ניתנו היום! בכל יום שיהודי יושב ולומד תורה – הקב"ה יושב איתו ומלמדו אפילו את סודות התורה! אנחנו צריכים להרגיש שזו המציאות! לחיות את הלימוד מתוך

הרגשה כזו ששכינה עימנו בלימודנו! זוהי ממש בחינה של "קבלת התורה" בכל יום.

סיפר לי אברך שמוסר שיעור בהרצליה סיפור, ממש געוואלדיג: בשיעור שלי משתתף, מזה מספר שבועות, אדם שנמצא בתהליכי גיור ולומד יהדות על מנת להיות גר צדק.

יום אחד פנה אלי ואמר לי: "זהו זה! אני לא ממשיך! אני לא אהיה גר!" "מה יש? מה קרה?" שאלתי אותו, והוא ענה: "אני יושב כאן בשיעור כבר כמה שבועות, מאזין בקשב, ולא מבין מילה! מה תאמר לי? שהשיעור עמוק מידי, וקשה מאד לתפוס אותו! אבל אני רואה שאין פני הדברים כך! הנה יושבים בשיעור נערים צעירים, ילדים, והם כן מבינים, מתעוררים בשיעור שואלים, משיבים, מתפלפלים ומתווכחים, ואני לא תופס מה הם מדברים! ואלא מה, תאמר שאני סתום, שיש לי ראש חלש... אני מוכן להראות לך את התעודות שלי, את הציונים שלי, ותראה בעצמך את כשרונותי הברוכים... המסקנה היחידה היא שגמרא זה לא בשבילי! אני לא מסוגל להבין אותה! אלא כן למה לי להתגייר? כדי שלא אבין כלום?! אמרתי לו: "זו באמת שאלה חזקה מאוד, אני לא יכול לענות לך תשובה על שאלה כזו קשה! אבל אצלנו בבני ברק יש גאון, צדיק וקדוש, קוראים לו רבי חיים קנייבסקי, נלך ביחד ונשאל אותו. נשמע מה הוא אומר".

הגעתי איתו לגאון ר' חיים ושאלנו את השאלה. ר' חיים חיך, פנה אלי ואמר לי: "איך אתה רוצה שהוא ידע למוד, הרי אין לו מלמד?" ברגע הראשון נפגעתי. מה זאת אומרת "אין לו מלמד"? הרי יש לו! אני מלמד אותו כל יום! ור' חיים המשיך ואמר: "נכון שאתה מלמד אותו! אבל אנו אומרים כל יום בברכת התורה: 'ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל' – הקב"ה הוא הוא ה'מלמד! ואת מי הוא מלמד?" המלמד תורה לעמו ישראל! הוא מלמד רק את עמו ישראל, הוא לא מלמד גויים! והיות והקב"ה לא מלמד גויים – אין כל פלא בכך שאינו מבין! ברגע שיתגיייר – יהיה לו מלמד. הקב"ה יהיה המלמד שלו, ואז הוא יבין!"

מוראדיג! כמובן, ואין כל צורך לציין, כך באמת היה! בכל מקום שבו אדם יושב ולומד תורה – שכינה עימו! הקב"ה לומד איתו ומלמד אותו! אם היינו מרגישים זאת "בחוש", לא היינו צריכים "לדמיין" ש"כאילו נתנו היום"... אכן! הם נתנו היום, ובכל יום! יחי ראובן

מעמד הר סיני

בשעת מתן תורה נעשה כל שטח הר סיני ריק מאויר

במסכת שבת (דף פט ע"א) איתא, שההר שעליו ניתנה התורה נקרא 'הר סיני', על שם ניסים שאירע בו לישראל, וסיני הוא אותיות ניסי. ובספר 'בן יהוידע' על מסכת שבת (שם, ד"ה שם הר) הביא דבר פלא בשם האריז"ל שאחד מן הניסים הגדולים בהר סיני, היה, שבשעת מתן תורה נעשה כל השטח סביב הר סיני ריק מאויר, ובדרך הטבע אי אפשר להתקיים ולעמוד אפילו שעה אחת בלא אויר, ובני ישראל היו עומדים סביב הר סיני בדרך נס בלא אויר כלל.

ונראה לי להוסיף, שלפי זה נמצא ג"כ שזה שנשמעו הקולות של הדברות וקול השופר בשעת מתן תורה, והיה הקול הולך וחזק מאד, היה הכל בדרך נס, דהנה בספר 'הברית' (מאמר י"ז פ"ה ופ"ו) כתב: שחוש השמיעה תלוי באויר, ובלי אויר לא ישמע גם

למדבר. ועיין עוד ברבינו בחיי (לקמן פסוק כ"ד) שמה שכתוב בתהילים (ק"ד, ד) "ההרים רקדו כאלים" איננו משל כאשר איננו משל מה שכתוב שם "הים ראה וינוס". ולא רק בשעת מתן תורה נעקרו ההרים ממקומם, אלא גם בשעת קריעת ים סוף כבר נעקר הר ממקומו, כדמצינו עוד במכילתא פרשת בשלח (מסכתא דויה פ"ג): "רבי יוסי הגלילי אומר, כשנכנסו ישראל לים כבר הר המוריה נעקר ממקומו, ומזבחו של יצחק הבנוי עליו, ומערכתו הערוכה עליו, ויצחק כאילו עקוד ונתון על המזבח, ואברהם כאילו פשט ידו ולקח את המאכלת לשחוט את בנו".

במעמד הר סיני נעו ההרים והעצים
במחזור ויטרי כתב דבר פלא, שבקבלת התורה במעמד הר סיני, לא רק האנשים נעו אלא כל ההרים וכל האילנות נעו עמם.

קול פעמון המצלצל. ואם כן זה שהיה הקול הולך וחזק מאד בשעת מתן תורה, על כרחך שהיה בדרך נס שהרי בכל שטח של הר סיני לא היה אויר.

הרים שנעקרו והגיעו למתן תורה

אחד מהניסים והפלאות שהיו במתן תורה, היה, שנעקרו ההרים ממקומם והגיעו בפועל לרגל מעמד מתן תורה, כדאיתא במכילתא דרבי ישמעאל (כאן, מסכתא דבחדש פ"ה): "כשעמד הקדוש ברוך הוא ואמר אנכי ה' אלקיך, היו ההרים מתרעשים והגבעות מתמוטטות ובא תבור מבית אלים וכרמל מאספמיא, שנאמר (ירמיה מ"ו, י"ח) 'חי אני נאום המלך ה' צבקות שמו כי כתבור בהרים וככרמל בים יבא'". וכן איתא במסכת מגילה (דף כ"ט ע"א) "ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה" וכו', ומבואר שההרים נעקרו ממקומם ממש. ויותר מכן איתא בילקוט שמעוני (שופטים רמז מ"ז) שהר הכרמל היה שט בים עד שהגיע